

«Особливості психологічного супроводу здібних та обдарованих учнів»

*«Своєчасно знайти, виховувати й розвинути
задатки і здібності у своїх вихованців, своєчасно
розпізнати в кожному його покликання — це
завдання стає тепер найголовнішим у системі
навчального процесу».*

В. О. Сухомлинський

Глосарій

«Високих результатів досягає не та людина, якій легко все дається, а та яка працює над собою і не здається. У людини завжди є все, щоб здійснити свою мрію», — писав Пауло Коельйо.

Обдарованість — це системна якість психіки, що розвивається протягом життя, визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів в одному чи декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми.

Обдарована дитина — це дитина, що виділяється яскравими, очевидними, іноді видатними досягненнями (або має внутрішні передумови для таких досягнень) у тому чи іншому виді діяльності.

Задатки — спадкові анатомо-фізіологічні особливості, які є передумовою (основою) для розвитку на їх базі здібностей.

Здібності — індивідуально стійкі властивості людини, що визначають її успіхи в різних видах діяльності. Психологи розрізняють загальні і спеціальні здібності.

Глосарій

Найвищий ступінь обдарованості — *талант і геніальність*.

Обдарованість — індивідуальна своєрідність здібностей, що забезпечує можливість досягнення вищих, порівняно з іншими людьми, результатів діяльності

Талант — вищий рівень здібностей людини, що дає змогу особистості досягати значних успіхів в оригінальному виконанні тієї чи іншої діяльності

Геніальність — найвищий ступінь творчих проявів особистості, втілюється у творчості, що має історичне значення для життя суспільства.

Спеціальна обдарованість:

- ✓ **моторна обдарованість** (дитина проявляє її у спорті, танцях);
- ✓ **соціальна** (організаторські здібності);
- ✓ **практична** (проявляється в різних сферах людської діяльності — кулінарії, роботі з деревом або металом, шитті, вирощуванні квітів та інше).

Сфери обдарованості

Інтелектуальна сфера. Обдарована дитина вирізняється гарною пам'яттю, мисленням, допитливістю, добре розв'язує різні задачі, зв'язно викладає свої думки, може мати здібності до практичного застосування знань.

Сфера академічних досягнень. Дитина має успіхи з читання, математики, природознавства та інших навчальних предметів.

Творчість (креативність). Дитина дуже допитлива, виявляє незалежність і оригінальність мислення, висловлює оригінальні ідеї.

Спілкування. Дитина добре пристосовується до нових ситуацій, легко спілкується з дорослими та однолітками, виявляє лідерство в іграх і заняттях з дітьми. Ініціативна, бере на себе відповідальність за свої дії.

Сфера художньої діяльності. Дитина виявляє значний інтерес до візуальної інформації, захоплюється художніми заняттями, її роботи вирізняються оригінальністю. Виявляє інтерес до музики, легко відтворює мелодію, із задоволенням співає, намагається створювати музику.

Рухова сфера. Тонка і точна моторика, чітка зорово-моторна координація, широкий діапазон рухів, добре володіє тілом, високий рівень розвитку основних рухових навичок.

Обдарованість у загальному вигляді можна визначити як індивідуальний пізнавальний, мотиваційний, організаторський і міжособистісний потенціал, який дозволяє дитині розвивати до високого рівня свої здібності у відповідних видах соціальної активності, домагатися високих результатів у різних видах діяльності, спілкування та взаємодії з людьми.

«Портрет обдарованої дитини»

♦ Що відрізняє відмінників від обдарованих?

Відмінник	Обдарована дитина
Наполегливо працює	Навчається граючись, але отримує високі бали, особливо з творчих завдань
Має хороші думки та ідеї	Має нестандартні думки та ідеї, власний погляд
Легко вчиться	Уже все знає. І коли тільки він це вчив?!
Потребує 6–8 повторень	Одного-двох повторень достатньо
Проводить час з однолітками	Більше до вподоби компанія дорослих, однодумців
Задоволений своїми успіхами у навчанні	Критично ставиться до себе й до інших і говорить про це

Які проблеми мають обдаровані діти у спілкуванні з однолітками?

Обдаровані діти зосереджені на своїх інтересах і не обізнані з тим, що цікавить їхніх співрозмовників.

Вони не вміють слухати, перебивають співрозмовника, часто виправляють, якщо він неправильно або неточно висловив свої думки. Розвиток пізнавальних здібностей обдарованих дітей випереджає їх розуміння законів спілкування.

Що в обдарованих учнях дратує вчителів?

Обізнаність з теми, що вивчають на уроці.

Обдарована дитина нудьгує, а клас напружено працює. Вона втручається в хід навчального процесу — першою тягне руку, її відповіді містять не тільки інформацію, почуту за короткий час на уроці, а все, що знає з цього питання.

Ставить *багато запитань*, які не стосуються теми уроку.

Завдання психологічної служби в роботі з обдарованими учнями:

- 1) виявити обдарованих дітей в навчальному закладі;
- 2) налагодити зв'язки з батьками;
- 3) знайти шляхи порозуміння з обдарованою дитиною;
- 4) побудувати власну програму допомоги обдарованому учневі разом з класним керівником, учителями предметниками, психологом та батьками.
Першочерговою ланкою повинні бути бесіди, розмови про характер взаємовідносин між членами родини, батьками й вчителями, обдарованими дітьми та однокласниками;
- 5) допомогти дитині повірити у власні можливості;
- 6) допомогти організувати навчальний процес, який би відповідав здібностям обдарованих дітей.

Діагностичний етап у роботі з обдарованими дітьми

Процес виявлення обдарованості здійснюється поетапно.

I етап. Усебічне спостереження за поведінкою, діяльністю дитини.

II етап. Виявлення й дослідження психічного стану дитини та її інтересів шляхом власної оцінки.
(Діагностику здійснює психолог.)

III етап. Визначення коефіцієнта розвитку інтелекту.
(Діагностику здійснює психолог.)

IV етап. Визначення рівня розумового розвитку, що базується на дослідженні вербальних здібностей дитини. (Діагностику здійснює психолог.)

V етап. Вивчення продуктів творчої діяльності.

Перелік методик на виявлення здібностей та видів обдарувань

№ п/п	Назва методики	Автор, розробник	Джерело
1	«Здібності учня»		http:// www.profi.org.ua
2	Анкета визначення здібностей учнів	(за методикою Хаана і Кафа)	Психологічна підтримка творчості учня / упоряд. : О. Главник, В. Зоц. — К. : Редакція загальнопедагогічних газет, 2003. — С. 14–17
3	Анкета інтересів		Професійне навчання. Спецвипуск / під. ред. В. Зоц // Завуч. — 2004. — № 16 — червень. — С. 89–90
4	Тест «Твій тип інтелекту»		Щоб хотіти вчитися. Профорієнтаційний посібник для молодших школярів // Психолог — 2006 — № 17 — травень. (Вкладка — С. 16–19)
5	Методика «Палітра інтересів»	О. І. Савенков	Савенков А. И. Одаренный ребенок дома и в школе. — Екатеринбург, 2004
6	Методика «Карта обдарованості»	О. І. Савенков	Савенков А. И. Одаренный ребенок дома и в школе. — Екатеринбург, 2004
7	Тест «Рівень персональних досягнень»	В. Ф. Вандерлік	Діагностичний інструментарій психолога / упоряд. Т. Гончаренко. — К. : Шкільний світ, 2008. — С. 55–69
8	Тест «Шкала прогресивних матриць» (таблиці Равена)	Дж. Равена	Новые тесты IQ. — Ростов-н/Д. : Феникс, 2004 — С. 50–83
9	Короткий тест творчого мислення	П. Торенс	Краткий тест творческого мышления. Фигурная форма : пособие для школьных психологов. — М. : ИНТОР, 1995
10	Опитувальник схильності до творчості	Г. Девіс	Новые тесты интеллекта. — Ростов-н/Д.: Феникс, 20003. — С. 50–63
11	Творчий потенціал вашої дитини		http://www.testforall.narod.ru
12	Тест на практичний інтелект		Обдарована дитина. — 2003 — № 6. — С. 38–45
13	Діагностика вербальної креативності	С. Медник	Практична психологія та соціальна робота — 2003 — № 1 — С. 17–24
14	Тест «Діагностика рівня інтелектуального розвитку»	Д. Векслер	Измерение интеллекта детей / под.ред. Ю. З. Гильбуха. — К. : Институт психологии АПН Украины, 1992–144 с.
15	Опитувальник К. Роджерса для виявлення адаптованості / неадаптованості особистості		Семиченко В. А. Психология деятельности. Модульный курс (лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы) для преподавателей и студентов. — К. : Эшке А. Н., 2002. — С. 140–146
16	Культурно-незалежний тест інтелекту*	Р. Кеттелл	Новые тесты IQ. — Ростов н/Д. : Феникс, 2004 — С. 84–137

Анкета «Наскільки ви розумієтеся в проблемі виховання обдарованості?» (В. С. Юркевич)

Чи дійсно ви можете судити про обдарованість дитини, розуміти причини недостатнього розвитку здібностей у здорової дитини? Все це може показати наш тест, який вам пропонуємо виконати.

Дайте на кожне питання одну з трьох відповідей: «так», «ні», «не знаю». Починайте!

СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНИХ

Провідні організаційні форми:

- ✓ ранній початок навчання (з 5 років);
- ✓ прискорення у звичайному класі передбачає індивідуалізацію стандартних навчальних програм до потреб обдарованих дітей; спеціалізовані класи; факультативи; гуртки, міні-курси;
- ✓ МАН;
- ✓ заочні школи; станції юних техніків;
- ✓ літні та зимові індивідуальні завдання;
- ✓ додаткові заняття тощо.

Використані джерела:

1. Гудь М. Обдаровані діти: психолого-педагогічні аспекти роботи/ М. Гудь // Початкова освіта.—2010.— № 39.— С. 2–4.
2. Жук Л. В. Обдарована дитина в умовах сучасної освітньої системи / Л. В. Жук // Обдарована дитина. — 2009. — № 1. — С. 3–8.
3. Івануць О. Роль сім'ї у процесі соціалізації обдарованих дітей / О. Іванець // Психолог. — 2009. — № 11–12. — С. 56–58.
4. Комаров К. Система роботи з обдарованими дітьми: семінар-тренінг для педагогів / К. Комаров // Психолог. — 2010. — № 8. — С. 8–13.
5. Корнєєва О. Робота з обдарованими та здібними учнями / О. Корнєєва // Психолог. —2009. — № 45. — С. 13–16.
6. Обдаровані діти: Діагностика та супровід / упоряд. Т. Червонна. — К.: Шк. світ, 2008.
7. Пашнєв Б. К. Психодіагностика обдарованості / Б. К. Пашнєв. — Х.: Основа, 2007. — 128 с.
8. Принципи за якими можна створити програму для розвитку обдарованості // Обдарована дитина. — 2004. — № 5. — С. 7–10.